THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

וואָס טוט איצט שלום שווארצבארד?

פון י. שעכטמאן

(קאָרעספאָנדענץ פון פאַריז)

ווי ער פילט וועגן דער אידישער לאַגע אין ארץ־ישראל.

עס איז באלד פיר יאָר נאָכדעם ווי קיינמאל. דירעקט אדער אומדירעקט, ניט אין אומבאַקאַנטער זייגער מאַכער האָט אויף דער קליינער און שמאָלער רייראַסיין דערשאָסן דעם הויפּט אַטאַמאַן פון דער אוקראַינישער אַרמיי, סימאָן פעטליורא. אין משך פון אַנדערהאַלבן יאָר איז דער נאָמען פון שלום שווארצבארד געווען דער פּאָפּולערסטער נאָמען אין דער אידישער וועלט. אַלע צייטונגען זיינען געווען פול מיט פאַרשיידענע פּרטים וועגן זיין לעבנס געשיכטע, און וועגן זיין פּערזענלאַכקייט. די גאַנצע אַרדישע וועלט האָט מיט אַ פאַרהאַלטענעם אָטעם נאָכגעשפּירט אַלע עטאַפּן פון זיין פּראָצעס. אין אַלע לענדער האָבן זיך גרינדעט פּראָ־שווארצבארד קאָמיטעטן. שווארצבארד איז געוואָרן די פאָלקס־טיפּ לאַכע געשטאַלט אין דער אידישער וועלט.

אַזוי האָט געדויערט אַנדערהאַלבן יאָר. און עס איז סוף כל סוף געקומען דער פּראָצעס נופּא. פינף טעג, פול מיט אַנ־שטרענגונגען, מיט זאָרג און מיט האָפע־נונגען — און דאָ אַ באַפרייאונג אור־טייל, אַ יובל איבער דער גאַנצער אַ־דישער וועלט! שווארצבארד'ס נאָמען אויף אַלע ליפּן! און דאָ — פאַרגעס־אינגאַנצן פאַרגעסן.

אַן אַנדערער, ניט שלום שווארצבארד, וואָלט זיך געוויס ביטער באַקלאָגט אויף זיין "אומדאַנקבאַרן פאָלק". שווארצבארד איז אַבער אין דעם פּרט אַ מאָדנער מעגש: אַ שטילער, אַ באַשיידענער.

די גאַנצע צייט, נאָך בעת זיין זיצן אין געפענגעניש, האָט אים געעקלט פון אַט דעם גאַנצן טאַראַראַם, פון דער צייטונגס־רעקלאַמע, פון די אַלע גרויסע וועדטער וועגן "העלדישקייט" מיט וועלכע עס זיינען פול געווען די אידישע צייטונגען. קיינמאל האָט ער זיך ניט גע־האַלטן פאַר אַ העלד וועמען דאָס אידי־שע פאָלק איז שולדיק דאַנקבאַרקייט און רום. און ווי נאָר עס האָט זיך געעגרידיקט זיין פּראָצעס, איז ער געווען גליקלאַך אַראָפּצוגיין פון דער "סצענע", אויפהערן צו זיין אַ באַציִעקס פאַר צייטונגס־נייִ־גערקייט, ער האָט זיך קיינמאל נישט געהאַלטן פאַר אַ פּאָליטיקער אין פאַר אַ העלד, ער האָט געטאָן דאָס, וואָס ער האָט געהאַלטן פאַר נויטיק און גוט צו טאָן. ער האָט זיך מיט קיינעם ניט מישב געווען, פון קיינעם ניט אַרויס קיין דאַנק אין נישט געגעבן, ווי אַ שיינקל, פאַר טענס, פרינצווארט, אַ פּריזיון, און סתם אַ בלבול, פלעגן כסדר אַנפילן מיין הויז מיט תחנונים: "מערל, ליוּ, ראַטעווע! אין מיינע שתדלנות פלעג אַלע מאָל דער־רייכן די געוואַנשטע רעוולטאַטן און דער שווערסטער פאַרדרייטער ענין פלעגט צע־ריכן ווערן צו גאָרנישט.

איינמאָל אין אַ פרימאָרגן, קומט אַריין מיין שווער, ר' אהרון חיים אַרלאָוו מיט נאָך אַ אידן מיט אַן הדרת־פּנים, פון אַ יאָר 35, מיט אַ פּאָר קלוגע שווארצע אויגן, אָן מיט אַ שיין צעקעמטער באָרד. אַ ריין ציכטיק אידל אין דוכאַווגע קליידער.

מיין שווער שטעלט אים מיר פאָר: דער מירגאַראָדער רב, רב מאיר לייב פריי־דין. איך גיב אים שלום עליכם און איך וואונדער זיך: ווי קומט אַזאַ איד, און אַ רב דערצו אין אַזאַ עכט־רוסישער סביבה? אָבער באַלד ווערט מיר שוין קלאָר די נאַנצע געשיכטע:

הייט, ווי עס איז לעצטנס אַרויס אַן אויקאַז, אַז אַ דובאָווגער ראַבין־מיט אויף גליכצייטיק פאַרנעמען דעם אַמט פון קאַ־זיאַני ראַבין, און מיט אויסהאַלטן דערביי אַ ספּעציעלן רוסישן עקאָמעמען, און הייט, ווי ער איז שוין אַ איד אַ מטופל, מיט אַ וויזאַ און זעקס קינדער, און מיט דער רו־סישער שפּראַך איז ער אויך ניט גאַנץ שוה בשוה, לכן איז ער אין גרויס סכנה ראשית, איז גראַדע מיין פריץ ניט אין דער קיינמאל. דירעקט אָדער אומדירעקט, ניט אַן אומבאַקאַנטער זייגער מאַכער האָט אויף דער אויפמערקזאַמקייט פון דעם אידישן עולם.

איך האָב געהאַט אַ נאָענטן שייכות צום שווארצבארד פּראָצעס און איך האָב זיך אָפט געטראָפן מיט שווארצ־בארדן אין די ערשטע טעג נאָכ'ן פּראָ־צעס. — "וואָס זיינען אייערע פּלענער?" — האָב איך אים אָפט געפרעגט. און דער "לינקער", דער "אַנאַרכיסט", דער "באַלשעוויסטישער אַגענט" (ווי די אוקראַינער האָבן אויף אים געשריבן) — שווארצבארד, האָט מיר פּשוט און שטיל געענטפערט:

"געוואָלט וואָלט איך פאָרן קיין אַרץ־ישראל און דאָרט זיין אַ באַהעלפער פאַר קינדער, און אַ באַהעלפער — ווייל איך נעם קיינדער קאָן איך נישט. איך בין נישט געלערנט אַליין; אָבער אָפּפירן קינ־דער אין דער שול, ברייגנען זיי אַהיים, זאָרגן פאַר זיי, שפּילן מיט זיי — וואָס האָט זיין שענער און בעסערע פאַר דעם?" . . .

דעם באַשיידענעם חלום פון שלום שווארצבארד איז ניט באַשערט געווען מקוים צו ווערן. די ענגלישע אַדמיני־סטראַציע אין ארץ־ישראל האָט נישט גע־פונען פאַר מעגלאַך אים אַריינלאָזן אין דעם אידישן לאַנד, און די ציוניסטישע און אידישע עפנטלאַכקייט זיינען נישט געווען בכוח דאָך אויסצו'פועל'ן פאַר אים אַן איינרייזע דערלויבעניש. און שווארצבארד איז געבליבן אין גלות. עס־עטלאַכע שעה רייזע פון פאַריז האָט איינ־געאַרבעט פאַר זיך אַ קליינעם געשעפט און דאָרט האָט ער געלעבט און געאַרבעט. קיינער האָט זיך אויף אים ניט נאָכגע־פרעגט. און ער האָט אויף קיין שום זאַך ניט פּרטענדירט. בלייבנדיק טריי דער זעלבער אידייע, וואָס האָט מיט פיר יאָר צוריק באַוואַפנט זיין האַנט, האָט אַן אַפּמאַך מיט דעם "קרן קומת".

— איר אַ פאַרזיכערונגס אַגענט?

שווארצבארד קוועטשט מיט די פּליי־צעס:

איר קאָנט זיך שוין פאָרשטעלן וואָס פאַר אַן אַגענט איך בין . . .

— אָבער וואָס האָט איר דאָך בדעה צו טאָן?

פאַרן קיין ארץ־ישראל, איך בין אַן איד אַן עקשן. איך וויל זיין אין ארץ־ישראל. און גראַד איצט, ווען עס איז שלעכט, ווען עס דראָעט אַ סכנה. איך קאָן נישט איינזיצן רואיק אין פאַריז. איך האָב אַ האָפענונג, אַז עס וועט מיר דאָך געלינגען אריינצוקומען אין לאַנד. אויף דער חילף, פון די אַפיציעלע ציוניסטישע קרייזן רעכן איך וויניק. זיי האָבן מיר פריער נישט געהאָלפן אין מיינע באַמי־אונגען צו פאָרן קיין ארץ־ישראל, זיי וועלען, מן הסתם, אויך איצט אַ פיינגער אין קאָלט וואַסער ניט אריינטאָן. אי, אַ־י האָט זיך איצט אָבער באַשאַפן אַ קפּעצי־עלער קאָמיטעט וואָס וויל זיך פאַרנעמען מיט דעם ענין. זיי האָבן מיר געשריבן וועגן זייערע כונות און האָבן מיך געבעטן אַז איך זאָל זיי געבן די פולמאַכט צו טאָן עס אין מיין נאָמען. איך האָב זיי, זעלבסטפאַרשטענדלאַך, די פולמאַכט גע־געבן, און איך וויל האָפן, אַז עס וועט זיי געלינגען צו באַקומען פאַר מיר אַן איינרייזע דערלויבעניש. און פאַרוואָס טאָקע ניט? איך בין באמת נישט קיין "געפערלאַכער עלעמענט" פאַר ארץ־יש־ראל, איר ווייסט, אַז איך בין ניט קיין פּאָליטיקער, איך וויל צוזאַמען מיט מיינע ברידער שטיין אויף דער וואַך אין דעם היינטיקן שווערן מאָמענט. איך האָב דאָס רעכט אויף דעם נישט אין אַ קלענערער מאָס, ווי יעדער אַנדער איד.

אַט דאָס שטרעבן צו זיין אויף די פאַ־דערשטע פּאָזיציעס אומעטום דאָרט, וואו די לאַגע איז באַזונדערס שווער, איז כאַראַקטעריסטיש פאַר שווארצבארד'ן. דער געוועזענער "אינטערנאַציאָנאַליסט" און כלומרשע'ער "אַנאַרכיסט" איז שווארצבארד איצט געוואָרן אַ הונדערט פּראָצענטיקער אידישער נאַציאָנאַליסט. כמעט אַ "שאָוועניסט". מיט אַן אַפּעגעס כעס, כמעט מיט שנאה רעדט ער וועגן אַלע שונאי ישראל, און ער וויל גאָרנישט וויסן וועגן קיין שום "מילדערנדע אומ־שטענדן" פאַר זיי. אַ באַקאַנטן אידישן פּובליציסט און כלל טוער קאָן ער בשום אופן נישט מוחל זיין, וואָס יענער האָט אין אַן אַרטיקל באַדויערט דעם ביטערן גורל אויף פון דער רוסישער אימיגראַ־ציע, וועלכע האָט איצט דערפילט דעם טעם פון גלות.

— נאָר אַ שווארץ־מאַה'ניק קאָן אַזוי שרייבן! — רחמנות צו האָבן אויף די פאַגראָמשטשיקעס, אויף די גזלנים, אויף די צוררי ישראל!

און עס העלפן נישט קיין שום טענות, אַז נישט אַלע רוסישע אימיגראַנטן זיינען פּאָגראָמשטשיקעס, אַז עטלעכע זיי זיינען פאַראַן אמת'ע דעמאָקראַטישע און פראָ־גרעסיווע עלעמענטן. שווארצבארד וויל אַז נאָרנישט הערן: ער איז דאָך נישט קיין פּאָליטיקער. זיין הארץ בלוטיקט, זיין טעמפּעראַמענט באַהערשט אים פולשטענ־דיק, ער איז נאָך אַלץ פול מיט צער און צאָרן. אפשר וועט ארץ־ישראל אינישטילן זיין אויפגערעגטן אידישן געמיט.

ער האָט געוואָלט באַוויזן אַז לופט־פליעריי איז זיכער

וואָן ליער בלעק, אַ מולטי מיליאָנער, האָט זיך פאַרגלוסט צו באַוויזן דער וועלט, אַז לופט־פליעריי איז זיכער (מס־תּמה האָט אַט קיין אַנדערע דאַנות געהאַט געראָטן) אין ער איז איינגעפלוגן אין אַ וואַסערע עטלאַכע יאָר ניט מער און ניט וויניקער ווי 250 טויזנט מייל. מיט דעם האָט ער באַוויזן, אַז דעם עראָפּלאַן גע־הערט די צוקונפט, און אַז עס איז אַ זי־כערער קאָמוניקאַציאָנס מיטל, אָבער צום סאַמע לעצט, ווען די באַשטעטיקונג איז געווען אויף דער זייט פון זיין השקפה, איז דער באַנקיר אַרונטערגעפאַלן פון אַ שיף אין מיטן ים און איז דערטרונקען גע־וואָרן.

נאָך אין יאָר 1927 האָט דער באַנקיר אַנאַנסירט אַז ער האָט געקויפט אַ גרויס עראָפּלאַן און אַז ער וועט פליען פון לאָנ־דאָן צו דאַטש אינדיעס און צוריק. פאַר דעם צוועק האָט ער גערונגען צוויי גוטע לופטפליער און האָט זיך צוגעגרייט צו דער רייזע. דערווייל איז ער געפלוגן אין פאַרשיידענע ריכטונגען און האָט געקראָגן דעם רעקאָרד אַלס פאַסאַזשיר לופט־פליער, דאָס הייסט, ער איז געווען דער איינצי־קער מענש אין דער וועלט, ניט קיין פּראָ־פעסיאָנעלער לופטפליער וואָס האָט דורכ־געמאַכט אַזאַ לאַנגן מאַרשרוט אין דער לופט.

נאַטירלאַך אַז דער באַנקיר, זייענדיק די מערסטע צייט אין דער לופט, האָט גע־מוזט קאָמוניקירן מיט זיינע אָנגעשטעל־טע דורך ראַדיאָ, און דאָס איז טאַקע דורכ־געפירט געוואָרן אויף דעם בעסטן אופן. זיינע געשעפטן זיינען צוגעגאַנגען אַזוי גלאַט ווי ווען ער זאָל זיין אויף דער ערד און זיך געפינען אין באַנק.

אָבער צו זיכער טאָר מען קיינמאָל ניט זיין. מען טאָר, ווייזט אויס, ניט פאַרגעסן אויף לאַנג, אַז קיין צופאַל קאָן מען קיין קלוגער ניט זיין, און אַז מען ווערט "צור קלוג" פאַקט מען זיך אריין אין אַ צָרה.

דאָס האָט דער מולטי־מיליאָנער פאַר־געסן און ער איז געפאַלן אין טויט אריין...

דער באַנקיר האָט נעהאַט אַ טבע צו שטיין ביי דער פאַרענטשע פון עראָפּלאַן און קוקן אויפ'ן האָריזאָנט. זיינע מיט־העלפער האָבן אים געוואָרנט, אַז דאָס קאָן זיך עגדיק ניט גוט, אָבער ער האָט זיי ניט געהערט. אַ מענש וואָס האָט שוין געבראַכן אַ רעקאָרד, האָט ניט קיין מורא צו שטיין ביי דער פאַרענטשע. ער האָט זיך דאַריבער ניט נעמאַכט וויסנדיק פון זייערע וואַרנונגען.

דאָס איז געווען אויפ'ן עראָפּלאַן, נאָ־טירלאַך, אַז נאָך דערלאַנג, וואָס האָט געמאַכט אַזאַ שטאַרקן איינדרוק, אַז איך אַליין האָב זיך דערשראָקן, דער אַלטינקער אָבער פּראָקוראָר, מיט זיינע טאַפּעלע אויס־נען גלעזער, האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן פון שרעק, און אויסגעשריען: אַ עטאַס קטאַ־טאַקעי? — איך האָב אים גלייך בארו־איקט, און דערפילנדיק אין דער מינוט די גרויסע אחריות פאַר מיינע שליחות, האָב איך גענומען דיינען: וואַשע פּרעוואַסכאַ־דיטעלסטוּוא! דו מוזט מיר אַנטשולדיקן, איך האָב דיר פריער ניט דערציילט וועגן דעם. — און איך הויב אים אָן צו דער־ציילן די גאַנצע געשיכטע פון אַנהויב ביז סוף; ווי אַזוי ער איז אַ רב, האָט אַ ווייב מיט זעקס קינדער־לאַך וואָס וויל עסן. דערנאָך האָב איך אויסגערעכנט די גרויסע מעלות זיינע: אַ גרויסער דוכאַווניק, באַ־רימט אין דער אידישער וועלט, אַ מחבר פון הייליקע ספרים, ווייסט אויסנווייניק אַלע "יעווערעסקיע זאַקאָנעס"; מער ניט אין רוסיש איז ער אַביסל שוואַך, און הייט, ווי עס איז אַרויס אַן אויקאַז, מיט אַ זגרה פון אַן עקזאַמען. וואָס קאָן חלילה אוועקרויבן פון אַזאַ אידן ברויט און כבוד, לכן, גרויסער פריץ, איז זיין גורל ביי דיר אין די הענט, דו מוזט עפּעס וואָס טאָן, —האָב איך פאַרענדיקט מיין בקשה. — מיזט זיך זעען מיט'ן מיינסטער פאַר די אידישע ענינים און אויסווירקן, אַז דער איד זאָל באַשטעטיקט ווערן פאַר אַ קאַזאַני ראַבין אַן קיינע עקזאַמענס און פּראָצעדו־רעס.

קוקט ער אַרויס, דער אַלטינקער שרה אויף מיר, דורך זיינע טאַפּעלע בריליל און חובבט מיט די אַקסלען און זאָגט: — סטייטש, מענדל, דו, ניט קיין נאַרישער מענש! זאָלסט אַזוי ריידן. ווי פאַלט עס דיר אין בכלל אַזאַ זאַך וואָס איז עובר דעם געזעץ, גלויב מיר, מענדל, איך האָב נאַרנטיק דערוואַרטעט פון דיר צו הערן אַזאַ זאַך איז ניעוואַמזאַזשנע.

— וואַשע פּרעוואַסכאַדיטעלסטוּוא! — רוף איך זיך אָפּ. — וו ראַסיאי ניעוואַ־מאַזשנאַוואַ ניעט. — אין רוסלאַנד איז אַלץ מעגלאַך. אויב נאָר דיין גוטער רצון וועט זיין דערביי. און כ'הויב אָן ווידער פון דאַסניי איבערצו'חזר'ן די לאַגע פון דעם ראַבין, ס'זאָל אים נעמען מערער צום הארצן.

— מענדל, פּרואַווט ער ווייטער זיך אַרויסדרייען. — דער מיניסטער איבער די אידישע ענינים, קאַוואַלעווסקי אין וועג־מעס הענט דער ענין לייגט, איז אַ גרויסער שונא פון אייער פאָלק, און בכלל האַלט איך פאַר אַ פּחיתת חכבוד זיך גיין בעטן פאַר אים, און נאָך דערצו וועגן אַ זאַך וואָס איז קענן געזעץ.

אַ קורצער שטילשווייגן האָט אַ ווײַלע נעהערשט צווישן אונז. דער אַלטינקער פריץ איז געוואָרן וואָס ווייטער ווייסער, נאָכגעלאַזטער, איך ווייס ניט וואָס עס האָט מער געוויערקט: צי מיינע שטאַלצע שבחים וואָס זיינען געווען צו זיין כבוד, הכנעה'דיק זיך געשאַקלט, וואָס האָט גע־מאַכט אַזאַ שטאַרקן איינדרוק, אַז איך אַליין האָב זיך דערשראָקן, דער אַלטינקער אָבער פּראָקוראָר, מיט זיינע טאַפּעלע אויס־נען גלעזער, האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן פון שרעק, און אויסגעשריען: אַ עטאַס קטאַ־טאַקעי? — איך האָב אים גלייך בארו־איקט, און דערפילנדיק אין דער מינוט די גרויסע אחריות פאַר מיינע שליחות, האָב איך גענומען דיינען: וואַשע פּרעוואַסכאַ־דיטעלסטוּוא! דו מוזט מיר אַנטשולדיקן, איך האָב דיר פריער ניט דערציילט וועגן דעם. — און איך הויב אים אָן צו דער־ציילן די גאַנצע געשיכטע פון אַנהויב ביז סוף; ווי אַזוי ער איז אַ רב, האָט אַ ווייב מיט זעקס קינדער־לאַך וואָס ווילן עסן. דערנאָך האָב איך אויסגערעכנט די גרויסע מעלות זיינע: אַ גרויסער דוכאַווניק, באַ־רימט אין דער אידישער וועלט, אַ מחבר פון הייליקע ספרים, ווייסט אויסנווייניק אַלע "יעווערעסקיע זאַקאָנעס"; מער ניט אין רוסיש איז ער אַביסל שוואַך, און הייט, ווי עס איז אַרויס אַן אויקאַז, מיט אַ זגרה פון אַן עקזאַמען. וואָס קאָן חלילה אוועקרויבן פון אַזאַ אידן ברויט און כבוד, לכן, גרויסער פריץ, איז זיין גורל ביי דיר אין די הענט, דו מוזט עפּעס וואָס טאָן, —האָב איך פאַרענדיקט מיין בקשה. — מיזט זיך זעען מיט'ן מיינסטער פאַר די אידישע ענינים און אויסווירקן, אַז דער איד זאָל באַשטעטיקט ווערן פאַר אַ קאַזאַני ראַבין אַן קיינע עקזאַמענס און פּראָצעדו־רעס.

דאָך קען־מען פּטור ווערען פון דעם און דאָס אויסמיידען אויף אַ לייכטען, אַנגענעהמען, נאַטירלי־כען אופן. ווען מען עסט קעל־לאָגג'ס אַלל־ברען טעגליך, איז מען זיכער פּטור צו ווערען פון צויטוויליגע און פון צוריקקערענ־דע פאַרשטאָפונג. עס גיט אייער מענטען וואָס רייניגען אָפּ די סיס־טעם פון אַלע אונגעזונטיגע שטאָפען און פאַרזיכערט רעגעלמעסיגע אָבפיהרונג.

דיעזער געשמאַקער גרייט־צום־עסען סיריעל העלפט אויך צו פאַרמיידען און פאַרלייכטערען בלוט־אַרימקייט. וויסענשאַפטלי־כע אונטערזוכונג האָט באַוויזען אַז עס באַזיצט פיעל אייזען — וואָס ווערט אַריינגענומען אין אייער סיסטעם, און פּראָדוצירט רויטע בלוט און מאַכט אייך אויס־ועהן און פיהלען געזונט.

מיליאָנען מענשען עסען טעגליך קעלאָגג'ס אַלל־ברען צו פאַר־מיידען פאַרשטאָפונג און בלוט - אַרימקייט.

פאַרשטאָפונג ווערט מיט רעכט אַנגערופען די קללה פון מאָדערנעם לעבען. איהרע גיפטען פאַרשאַפען אונצעהליגע קראַנקהייטען — קאָפּ־שמערצען, גליכגילטיג־קייט, אונפערדייאונג — זעהר אָפט ערנסטע קראַנק־הייטען.

דאָך קען־מען פּטור ווערען פון דעם און דאָס אויסמיידען אויף אַ לייכטען, אַנגענעהמען, נאַטירלי־כען אופן. ווען מען עסט קעל־לאָגג'ס אַלל־ברען טעגליך, איז מען זיכער פּטור צו ווערען פון צויטוויליגע און פון צוריקקערענ־דע פאַרשטאָפונג. עס גיט אייער מענטען וואָס רייניגען אָפּ די סיס־טעם פון אַלע אונגעזונטיגע שטאָפען און פאַרזיכערט רעגעלמעסיגע אָבפיהרונג.

דיעזער געשמאַקער גרייט־צום־עסען סיריעל העלפט אויך צו פאַרמיידען און פאַרלייכטערען בלוט־אַרימקייט. וויסענשאַפטלי־כע אונטערזוכונג האָט באַוויזען אַז עס באַזיצט פיעל אייזען — וואָס ווערט אַריינגענומען אין אייער סיסטעם, און פּראָדוצירט רויטע בלוט און מאַכט אייך אויס־ועהן און פיהלען געזונט.

איז עס ניט פיעל קליגער פּטור צו ווערען פון פאַר־שטאָפונג דורך דיעזען גע־זונטען סיריעל ווי צו נעה־מען פילען און דראַגס וואָס העלפען אייך בלויז צייטווייליג און זיינען אָפט געפעהרליך?

מיט יעדען רעדוצירענדען דיי־עט מוזט איהר געבויכען קעל־לאָגג'ס אַלל-ברען. דאָקטוירים רעקאָמענדירען עס.

אויב איהר ווילט פּטור ווערען פון פאַרשטאָפונג און אַנדערע פּי־זישע טראַבעלס, פאַנגט אָן עסען קעלאָגג'ס אַלל-ברען. ביי אַלע גראָסערס אין דעם רויטען און גרינעם פּעקעדזש. עס ווערט אי־בעראַל סערוויערט — אין רעסטאָ־ראַנטס און האָטעלס. מיט קריעם אָדער מילך איז עס זעהר אַ פאָפּר־לערע שפּייז. ווען מען שפּרענ־קעלט עס אויף סיריעלס און סופּס אָדער אין געקאָכטע שפּייזען גיט עס צו געשמאַק. ווייקט עס אין פרוכט דזשוס. עס איז ווירקזאַם אין וואָס פאַר אַ פאָרמע איהר זאָלט עס ניט עסען. געמאַכט ביי קעלאָגג אין לאָנדאָן, אָנטעריאָ.

Kellogg's ALL-BRAN

קעלאָגג'ס אַלל־ברען איז אַבסאָלוט כשר אונטער דער השגחה פון אגודת הרבנים פון מאָראָנטאָ.

דער מירגאַראָדער רב און דער אָבער־פּראָקוראָר

כאַראַקטעריסטישע עפּיזאָדן פון דעם ניט־לאַנג פאַרגאַנגענעם רוסיש־אידישן לעבן אין רוסלאַנד

דער
בלוט בלבול

פון מ. פייקאָוו

באַאַרבעט פון פ. זאַלף און א. לאַפּין

א דאַנק מיין אינטימער פריינטשאַפט מיט'ן פריץ האַלאָוויצע (נאַגאָלס פּלימע־ניק) האָב איך באַקומען אַ פריינ־שטריט אין די גאַר הויכע פענסטער פון דער רו־סישער אריסטאָקראַטיע, וועלכע האָט אַנ־געפירט מיט דעם רוסישן מלוכה רודער: קניאַזן, גראַפן, מיליטערישע שרות., וועל־כע האָבן געלעבט אין שכנות מיט מיין פריץ; מיט זיי אַלעמען האָט מיך מיין פריץ באַקאַנט געמאַכט. זומער, פלעגן זיי זיך — ווי זומער־פיינגלאַך — אַראָפּ־לאָזן אַהער, אויף זייערע זומער־דאַטשעס, כאַפּן אַן אַפּאַרט פון זייערע שווערע מכלומר'שטע מלוכה־אַרבעט. דעם גאַנצן זומער פלעגן זיי פאַרברענגען אין בעלער, הוליאַנקעס, פערד־נעענען; מיין פריץ פלעגט מיך יעדעס מאָל מיטנעמען אין זיין פאַיעטאָן, צו פאַרברענגען מיט זיי צוזאַמען; דאַרטן האָב איך זיך באַקאַנט מיט גאָר הויכע שרות: קניאַז קאַטשו־בעי (פון דער קייזערלאַכער פאַמיליע) פאַן פּרינץ, און מיט'ן אָבער־פּראָקוראָר פון רעגירונגס סענאַט, וולאַדימיר קאָנסטאַ־טינאָוויטש פאַן סלוטשעווסקי, אַן איינג־טימער פון אַ דאַטשע אין סישאַק, 12 ווערסט פון מיין דאָרף; מיין פריץ האָט מיך פאַרגעשטעלט פאַר זיי, אַלס זייער אַן אַרנטלאַכער איד, וואָס זיין וואָרט איז הייליק. זיי האָבן זיך מיט מיר אַזוי גוט אויפגענומען, ווי מיט אַ מיטגליד פון זייער מישפּחה. די קליינע נאַטשאַלסטוואָ פון אַרום: דער אוריאַדניק, סטאַנאָוואי פּריס־טאַוו, און אפילו דער איספּראַווניק, צור־זעענדיק מיין חשיבות אין די אויגן פון אַזעלכע שרות האָבן אויך געהאַט פאַר מיר דער דרך־אַרץ; ניט קוקנדיק אויף די געזעצן וואָס האָבן פאַרבאָרגן נייע אידן זיך צו באַזעצן אין די דערפער, האָב איך שטענדיק געהאַלטן פּריזאַזשטשיקעס — אידן — כפרהסיה, און דער סטאַנאָוואי האָט געוואוסט פון דעם, און ניט געוואַגט אַרויסצורייסן אַ וואָרט.

מיין באַקאַנטשאַפט מיט אַזעלכע רוסי־שע קאַרפּן־קעפּ האָט אויך דערגרייכט צו דער אַרטיקער אידישער סביבה; און אי־דען מיט פעקלאַך צרות וואָס האָבן עובר געווען אויפ'ן געזעץ: ווי אַ שיינקל, פאַ־טענס, פּרינצוואָר, אַ פּריזיון, און סתם אַ בלבול, פלעגן כסדר אַנפילן מיין הויז מיט תחנונים: "מערל, ליוּ, ראַטעווע! אין מיינע שתדלנות פלעג אַלע מאָל דער־רייכן די געוואַנשטע רעזולטאַטן און דער שווערסטער פאַרדרייטער ענין פלעגט צע־ריכן ווערן צו גאָרנישט.

איינמאָל אין אַ פרימאָרגן, קומט אַריין מיין שווער, ר' אהרון חיים אַרלאָוו מיט נאָך אַ אידן מיט אַן הדרת־פּנים, פון אַ יאָר 35, מיט אַ פּאָר קלוגע שווארצע אויגן, אָן מיט אַ שיין צעקעמטער באָרד. אַ ריין ציכטיק אידל אין דוכאַווגע קליידער.

מיין שווער שטעלט אים מיר פאָר: דער מירגאַראָדער רב, רב מאיר לייב פריי־דין. איך גיב אים שלום עליכם און איך וואונדער זיך: ווי קומט אַזאַ איד, און אַ רב דערצו אין אַזאַ עכט־רוסישער סביבה? אָבער באַלד ווערט מיר שוין קלאָר די נאַנצע געשיכטע:

הייט, ווי עס איז לעצטנס אַרויס אַן אויקאַז, אַז אַ דובאָווגער ראַבין־מיט אויף גליכצייטיק פאַרנעמען דעם אַמט פון קאַ־זיאַני ראַבין, און מיט אויסהאַלטן דערביי אַ ספּעציעלן רוסישן עקאָמעמען, און הייט, ווי ער איז שוין אַ איד אַ מטופל, מיט אַ וויזאַ און זעקס קינדער, און מיט דער רו־סישער שפּראַך איז ער אויך ניט גאַנץ שוה בשוה, לכן איז ער אין גרויס סכנה ראשית, איז גראַדע מיין פריץ ניט אין דער קיינמאל. דירעקט אָדער אומדירעקט, ניט אַן אומבאַקאַנטער זייגער מאַכער האָט אויף דער אויפמערקזאַמקייט פון דעם אידישן עולם.

איך האָב געהאַט אַ נאָענטן שייכות צום שווארצבארד פּראָצעס און איך האָב זיך אָפט געטראָפן מיט שווארצ־בארדן אין די ערשטע טעג נאָכ'ן פּראָ־צעס. — "וואָס זיינען אייערע פּלענער?" — האָב איך אים אָפט געפרעגט. און דער "לינקער", דער "אַנאַרכיסט", דער "באַלשעוויסטישער אַגענט" (ווי די אוקראַינער האָבן אויף אים געשריבן) — שווארצבארד, האָט מיר פּשוט און שטיל געענטפערט:

"געוואָלט וואָלט איך פאָרן קיין אַרץ־ישראל און דאָרט זיין אַ באַהעלפער פאַר קינדער, און אַ באַהעלפער — ווייל איך נעם קינדער קאָן איך נישט. איך בין נישט געלערנט אַליין; אָבער אָפּפירן קינ־דער אין דער שול, ברייגנען זיי אַהיים, זאָרגן פאַר זיי, שפּילן מיט זיי — וואָס האָט זיין שענער און בעסערע פאַר דעם?" . . .

דעם באַשיידענעם חלום פון שלום שווארצבארד איז ניט באַשערט געווען מקוים צו ווערן. די ענגלישע אַדמיני־סטראַציע אין ארץ־ישראל האָט נישט גע־פונען פאַר מעגלאַך אים אַריינלאָזן אין דעם אידישן לאַנד, און די ציוניסטישע און אידישע עפנטלאַכקייט זיינען נישט געווען בכוח דאָך אויסצו'פועל'ן פאַר אים אַן איינרייזע דערלויבעניש. און שווארצבארד איז געבליבן אין גלות. עס־עטלאַכע שעה רייזע פון פאַריז האָט איינ־געאַרבעט פאַר זיך אַ קליינעם געשעפט און דאָרט האָט ער געלעבט און געאַרבעט. קיינער האָט זיך אויף אים ניט געגאָכ־פרעגט. און ער האָט אויף קיין שום זאַך ניט פּרטענדירט. בלייבנדיק טריי דער זעלבער אידייע, וואָס האָט מיט פיר יאָר צוריק באַוואַפנט זיין האַנט, האָט אַן אַפּמאַך מיט דעם "קרן קומת".

— איר אַ פאַרזיכערונגס אַגענט?

שווארצבארד קוועטשט מיט די פּליי־צעס:

איר קאָנט זיך שוין פאָרשטעלן וואָס פאַר אַן אַגענט איך בין . . .

— אָבער וואָס האָט איר דאָך בדעה צו טאָן?

פאַרן קיין ארץ־ישראל, איך בין אַן איד אַן עקשן. איך וויל זיין אין ארץ־ישראל. און גראַד איצט, ווען עס איז שלעכט, ווען עס דראָעט אַ סכנה. איך קאָן נישט איינזיצן רואיק אין פאַריז. איך האָב אַ האָפענונג, אַז עס וועט מיר דאָך געלינגען אריינצוקומען אין לאַנד. אויף דער חילף, פון די אַפיציעלע ציוניסטישע קרייזן רעכן איך וויניק. זיי האָבן מיר פריער נישט געהאָלפן אין מיינע באַמי־אונגען צו פאָרן קיין ארץ־ישראל, זיי וועלען, מן הסתם, אויך איצט אַ פיינגער אין קאַלט וואַסער ניט אריינטאָן. אי, אַ־י האָט זיך איצט אָבער באַשאַפן אַ קפּעצי־עלער קאָמיטעט וואָס וויל זיך פאַרנעמען מיט דעם ענין. זיי האָבן מיר געשריבן אַז איך זאָל זיי געבן די פולמאַכט צו טאָן עס אין מיין נאָמען. איך האָב זיי, זעלבסטפאַרשטענדלאַך, די פולמאַכט גע־געבן, און איך וויל האָפן, אַז עס וועט זיי געלינגען צו באַקומען פאַר מיר אַן איינרייזע דערלויבעניש. און פאַרוואָס טאָקע ניט? איך בין באמת נישט קיין "געפערלאַכער עלעמענט" פאַר ארץ־יש־ראל, איר ווייסט, אַז איך בין ניט קיין פּאָליטיקער, איך וויל צוזאַמען מיט מיינע ברידער שטיין אויף דער וואַך אין דעם היינטיקן שווערן מאָמענט. איך האָב דאָס רעכט אויף דעם נישט אין אַ קלענערער מאָס, ווי יעדער אַנדער איד.

אַט דאָס שטרעבן צו זיין אויף די פאַ־דערשטע פּאָזיציעס אומעטום דאָרט, וואו די לאַגע איז באַזונדערס שווער, איז כאַראַקטעריסטיש פאַר שווארצבארד'ן. דער געוועזענער "אינטערנאַציאָנאַליסט" און כלומרשע'ער "אַנאַרכיסט" איז שווארצבארד איצט געוואָרן אַ הונדערט פּראָצענטיקער אידישער נאַציאָנאַליסט. כמעט אַ "שאָוועניסט". מיט אַן אַפּעגעס כעס, כמעט מיט שנאה רעדט ער וועגן אַלע שונאי ישראל, און ער וויל גאָרנישט וויסן וועגן קיין שום "מילדערנדע אומ־שטענדן" פאַר זיי. אַ באַקאַנטן אידישן פּובליציסט און כלל טוער קאָן ער בשום אופן נישט מוחל זיין, וואָס יענער האָט אין אַן אַרטיקל באַדויערט דעם ביטערן גורל אויף פון דער רוסישער אימיגראַ־ציע, וועלכע האָט איצט דערפילט דעם טעם פון גלות.

— נאָר אַ שווארץ־מאַה'ניק קאָן אַזוי שרייבן! — רחמנות צו האָבן אויף די פאַגראָמשטשיקעס, אויף די גזלנים, אויף די צוררי ישראל!

און עס העלפן נישט קיין שום טענות, אַז נישט אַלע רוסישע אימיגראַנטן זיינען פאַגראָמשטשיקעס, אַז עטלעכע זיי זיינען אַמאָל אַ קפּעצי־עלער קאָמיטעט וואָס וויל זיך פא